

Asia: VN/25636/2023

Väliaikainen poikkeaminen vesivoimalaitoksen lupamääräyksistä sähköjärjestelmän tasapainottamiseksi; työryhmän mietintö

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausuntonne sähköjärjestelmän käyttövarmuutta turvaavia toimia koskevista ehdotuksista (18 luvun 5 a §)

Ounasjoen kalatalousalue suhtautuu kriittisesti ehdotukseen, jonka perusteella vesivoimalaitosten lupamääräyksistä voitaisiin poiketa sähköjärjestelmän käyttövarmuuden turvaamiseksi. Vaikka sähköjärjestelmän toimintavarmuus on yhteiskunnan kannalta tärkeä tavoite, tulee vesistöjen ekologiset tavoitteet, vesilain periaatteet sekä vaelluskalojen palauttamistavoitteet huomioida täysimääräisesti.

Kemijoen vesistössä harjoitettava lyhytaikaissäännöstely aiheuttaa jo nykyisellään merkittäviä haittoja vaelluskalojen nousulle ja alasvaellukselle. Lupaehtojen väliaikainenkin löyhentäminen voi lisätä virtaamavaihteluita tilanteessa, jossa vaelluskalojen palauttaminen Kemijoen ja Ounasjoen vesistöön on vasta käynnistymässä. Ounasjoki muodostaa Suomen merkittävimmän rakentamattoman vaelluskalapotentialin sisältävän jokialueen, minkä vuoksi kaikki toimet, jotka voivat heikentää vaelluskalojen elinkierron edellytyksiä, tulee arvioida erityisen huolellisesti.

2. Lausuntonne sähköjärjestelmän käyttövarmuutta turvaavien toimien menettelyä ja viranomaisjärjestelmää koskevista ehdotuksista (18 luvun 5 b §)

Mikäli poikkeusmenettely otetaan käyttöön, tulee päätöksenteon perustua kattavaan vaikutusarviointiin ja sisältää kalatalous- ja ympäristöviranomaisten pakollinen kuuleminen ennen päätöksentekoa.

Poikkeamis päätösten tulee olla aidosti väliaikaisia, tarkkarajaisia ja kohdistua vain sellaisiin tilanteisiin, joissa sähköjärjestelmän käyttövarmuutta ei voida turvata muilla keinoin. Lisäksi päätöksistä tulee jäädä julkinen ja jälkikäteen arvioitava dokumentaatio, jonka avulla voidaan seurata poikkeamien vaikutuksia vesistöihin, kalakantoihin ja ympäristöön.

3. Lausuntonne Energiaviraston tiedonsaantioikeutta koskevista ehdotuksista (18 luvun 5 c §)

Ounasjoen kalatalousalue pitää perusteltuna, että Energiavirastolla on käytössään riittävät tiedot sähköjärjestelmän käyttövarmuuden arvioimiseksi. Tiedonsaantioikeuksien tulee kuitenkin olla rajattuja siten, että ne kohdistuvat vain välttämättömiin tietoihin.

Samalla tulisi varmistaa, että päätöksenteon tueksi kerätään ja hyödynnetään myös tietoa poikkeamistoimenpiteiden ympäristö- ja kalatalousvaikutuksista. Käyttövarmuuden turvaamista ei tule tarkastella yksinomaan energiantuotannon näkökulmasta.

4. Lausuntonne sähköjärjestelmän käyttövarmuutta turvaavista toimista johtuvien edunmenetysten korvaamista koskevista ehdotuksista (18 luvun 6 a §)

Mahdollisten poikkeamispäätösten aiheuttamat haitat tulee korvata täysimääräisesti. Korvausjärjestelmän tulee kattaa myös sellaiset ympäristö- ja kalataloushaitat, jotka eivät välittömästi kohdistu yksittäiseen kiinteistöön tai toimijaan.

Vaelluskalojen palauttamiseen tehdään merkittäviä julkisia investointeja Kemijoen vesistössä. Mikäli poikkeusmenettelyistä aiheutuu haittaa vaelluskalojen nousulle, poikastuotannolle tai kalakantojen elpymiselle, tulee nämä vaikutukset huomioida korvausjärjestelmässä.

5. Lausuntonne ehdotuksen vaikutusten arvioinnista (erityisesti millaisia vaikutuksia näette ehdotuksilla olevan ja onko ehdotuksilla muita kuin mietinnössä tunnistettuja vaikutuksia, mitä)

Ounasjoen kalatalousalue katsoo, että ehdotuksen vaikutuksia vaelluskalojen palauttamiseen, vesistöjen ekologiseen tilaan sekä EU:n vesipuitedirektiivin tavoitteisiin ei ole arvioitu riittävällä tarkkuudella.

Kemijoen vesistöalueella lyhytaikaisäännöstelyn lisääminen voi:

- heikentää lohen ja meritaimenen nousuvaelluksen onnistumista,
- lisätä vaelluspoikasten kuolleisuutta,
- heikentää kalateiden ja ohitusuomien toimivuutta,
- hidastaa tai estää vaelluskalakantojen palautumista,
- heikentää vesimuodostumien ekologista tilaa.

Lisäksi ehdotus voi lisätä Suomen EU-oikeudellisia riskejä tilanteessa, jossa vesipuitedirektiivin tavoitteiden saavuttamisessa on jo nykyisellään haasteita.

6. Lausuntonne vesivoiman tilapäisiä lisäämismahdollisuuksia ja sen vaikutuksia koskevan, päätösmenettelyä edeltävän selvityksen tarpeellisuudesta ja toteutuksesta

Ounasjoen kalatalousalue pitää tällaista selvitystä välttämättömänä ennen mahdollisen poikkeusmenettelyn käyttöönottoa.

Selvityksessä tulee arvioida ainakin:

- vaikutukset vaelluskalojen nousuun ja alasvaellukseen,
- vaikutukset kalateiden ja ohitusuomien toimivuuteen,
- vaikutukset Natura-alueisiin ja suojeltuihin vesistöihin,
- vaikutukset vesienhoidon tavoitteiden saavuttamiseen,
- vaikutukset kalataloudelle ja kalastusmatkailulle.

Selvityksen tulee perustua riippumattomaan tutkimustietoon ja siinä tulee tarkastella vaikutuksia koko vesistöalueen mittakaavassa eikä pelkästään yksittäisen voimalaitoksen näkökulmasta.

7. Muut huomionne ehdotuksesta

Ounasjoen kalatalousalue katsoo, että ehdotettu sääntely on osittain päällekkäinen voimassa olevan valmiuslainsäädännön kanssa. Valmiuslaki mahdollistaa jo nykyisellään poikkeukselliset toimenpiteet vakavissa energiahuollon häiriötilanteissa.

Lisäksi kalatalousalue korostaa, että Kemijoen ja Ounasjoen vaelluskalojen palauttaminen on valtakunnallisesti merkittävä ympäristö- ja luonnonvarahanke. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää lyhytaikaissäännöstelyn haittojen vähentämistä eikä niiden lisäämistä. Poikkeusmenettelyn käyttöönotto ei saa vaarantaa vaelluskalojen palauttamisen edellytyksiä eikä heikentää Ounasjoen asemaa Suomen merkittävimpanä rakentamattomana vaelluskalajokena.

Kokonaisuutena Ounasjoen kalatalousalue katsoo, että ehdotukseen sisältyy merkittäviä riskejä vesistöjen ekologiselle tilalle, vaelluskalojen palauttamiselle sekä EU:n vesipuitedirektiivin tavoitteiden toteutumiseksi. Näistä syistä ehdotusta tulee vielä valmistella ja täydentää ennen sen mahdollista etenemistä.

Huhtala Jarmo

Ounasjoen kalatalousalue

Tuhkala Kimmo

Lapin Kalatalouskeskus ry - Ounasjoen kalatalousalue